

Totestiu Butlletí de Natura del Vallès

Noticiari Ornitològic del Vallès (octubre-desembre 2006)

Reportatge: Introducció al món de les formigues

Totestiu

Butlletí Naturalístic
del Vallès

Número 1 – gener 2007

PARUS

Grup de Natura del Vallès
pg. del Centenari s/n (escola)
08410 Vilanova del Vallès
Barcelona
grup.parus@gmail.com

Edició i disseny:

Joan C. Fernández-Ordóñez
jcwarbler@yahoo.es

Han col·laborat en aquest número:

Valentí Costafreda (Sta.
Perpètua de Mogoda), Alfons
Delgado (Sta. Coloma de
Farners), Antonio España
(Ripollet), Xavier Espadaler
(Sant Cugat del Vallès),
Àngel Fernández (Lliçà
d'Amunt), Mercè Loukota (la
Garriga), Javier Mendoza
(Cardedeu) i Roger Vila (Sant
Martí Sescorts).

Dibuix de portada: Astor
(*Accipiter gentilis*).
Autor: Alfons Delgado.

**Envieu-nos les vostres
col·laboracions, dibuixos
o fotografies al nostre
correu electrònic:**
grup.parus@gmail.com

L'editor de *Totestiu* no es fa
responsable de les opinions
o continguts aquí publicats.

ÍNDEX

Editorial	2
Noticiari Ornitològic del Vallès (octubre-desembre) 2006	2
Reportatge: Les formigues, introducció al seu món	8
Notícies de fauna.....	10
Publicacions de natura	11
Anellament d'aloses al Vallès	12

Editorial

El nom d'aquest butlletí, *Totestiu*, correspon a un dels noms populars donat a l'ocell conegut, oficialment en català, com mallerenga carbonera (*Parus major*), tot i que, en alguns llocs també es refereix, en general, al grup de les mallerengues. La paraula neix d'una interpretació de l'onomatopeia del cant d'aquest ocell.

L'aposta de l'equip editorial i de PARUS – Grup de Natura del Vallès és que aquest butlletí disposi, cada any, de tres edicions (gener, maig i setembre). A les seves pàgines podreu trobar diferents tipus d'articles i col·laboracions, des dels que mostren diversos aspectes més 'socials' de la vida animal i vegetal, amb les seves particularitats, fins articles de divulgació o de caire més científic.

La revista *Totestiu* es distribueix en format electrònic i podeu consultar-la i descarregar-la en (format PDF) al lloc web de PARUS – Grup de Natura del Vallès <http://es.geocities.com/parusgrupdenaturadelvalles>. La seva distribució és gratuïta, tant per als socis del Grup de Natura, com a per a tothom que desitgi consultar-la.

Aquesta publicació està oberta a tota mena de contribucions que tractin temes de natura, ja siguin de Catalunya o de qualsevol altre lloc. Així, l'equip editorial vol animar a totes aquelles persones que vulguin publicar els resultats dels seus treballs o observacions a que ho facin en aquest butlletí i a oferir, a més d'un Noticiari Ornitològic del Vallès i rodalies, un espai on trobar informació relacionada amb la natura que tenim més a prop.

Volem expressar el nostre agraïment a tots els col·laboradors i col·laboradores que han fet possible aquest número 1 i, esperem, que pugui ser el primer de molts.

Noticiari Ornitològic del Vallès i rodalies

Compilat per Joan Carles Fernández-Ordóñez

Aquest recull d'observacions ornitològiques correspon, principalment, al període comprès entre l'1 de setembre i el 31 de desembre de 2006, tot i que també s'inclouen citacions interessants anteriors fins a gener de 2006.

L'àmbit geogràfic tractat en aquesta recopilació són les comarques del Vallès Occidental i el Vallès Oriental (província de Barcelona), tot i que també es recull alguna observació de zones i comarques properes per exemple, Baix Llobregat, Barcelonès o Maresme.

El llistat d'espècies que trobareu en aquest noticiari segueix la Llista Patró dels ocells de Catalunya (versió 2.0 – octubre 2006) del Comitè Avifaunístic de Catalunya (CAC) en quant a taxonomia i ordre sistemàtic.

Podeu enviar les vostres observacions a l'adreça grup.parus@gmail.com.

Ànecs (Anatidae)

Ànec collverd – *Anas platyrhynchos* *platyrhynchos*. Vallès Oriental. Gallecs, aiguamolls de Can Salvi, 2 ex. el 24.XII (ARSA).

Aneguet d'ànec collverd (*Anas platyrhynchos*).

Foto: J.C. Fernández-Ordóñez.

Xarxet – *Anas crecca*. Vallès Oriental. Sta. Agnès de Malanyanes, bassa del riu Mogent, 1 F el 07.X (AGRB i JMOB) (García & Mendoza *in* Mendoza 2006), 1 F el 08.X (LBMA i JMOB) (Bricio & Mendoza *in* Mendoza 2006) i 2 MM el 21.X (JMOB) (Mendoza *in* Mendoza 2006). Llerona, riu Congost, 1 M el 21.I i 2 FF el 04.XI (JMOB) (Mendoza *in* Mendoza 2006).

Xarrasclet – *Anas querquedula*. Vallès Oriental. St. Fost de Campsentelles, riu Besòs, 1 ex. el 23.III (FMVB) (Macià *in* Mendoza 2006).

Ànec cullerot – *Anas clypeata*. Vallès Oriental. Llerona, riu Congost, 1 ex. el 04.XI (JMOB) (Mendoza *in* Mendoza 2006).

Perdius (Phasianidae)

Perdiu roja – *Alectoris rufa* ssp. Vallès Oriental. Gallecs, aiguamolls de Can Salvi, 4 ex. el 24.XII (ARSA).

Cabussets (Podicipedidae)

Cabusset – *Tachybaptus ruficollis ruficollis*. Vallès Oriental. Sta. Agnès de Malanyanes, bassa del riu Mogent, 6 ex. el 25.VIII. 5 ex. el 29.X i 3 ex. el 25.XI. (JMOB) (Mendoza *in* Mendoza 2006). Gallecs, aiguamolls de Can Salvi, 1 ex. el 19.II (FMVB i JMOB) (Macià & Mendoza *in* Mendoza 2006) i 1 ex. el 29.X (ARSA).

Corbs marins (Phalacrocoracidae)

Corb marí gros – *Phalacrocorax carbo sinensis*. Vallès Oriental. Sta. Agnès de Malanyanes, bassa del riu Mogent, 7 ex. el 25.XI i 36 ex. el 02.XII (JMOB) (Mendoza *in* Mendoza 2006). Vallès Oriental. Vilanova del Vallès, riu Mogent, 1 imm. el 27.XI, vola riu amunt (JFOB). Vallès Oriental. Cànoves, embassament de Vallforneres, 2 ex. el 26.XI (JMOB) (Mendoza *in* Mendoza 2006).

Agrons, bernats i martinets (Ardeidae)

Martinet menut – *Ixobrychus minutus minutus*. Vallès Oriental. Gallecs, aiguamolls de Can Salvi, 1 ex. el 20.IV (FMVB) (Macià *in* Mendoza 2006).

Martinet de nit – *Nycticorax nycticorax nycticorax*. Vallès Oriental. Vilanova del Vallès, 1 ex. el 22.III (FMVB, ACTA, PRRA) (Macià *et al.* *in* Mendoza 2006). Lliçà d'Amunt, Can Salze, 1 ex. el 24.X, volant i cridant ja de nit (JFOB i AFMB).

Martinet blanc – *Egretta garzetta garzetta*. Vallès Oriental. Granollers, riu Congost, 6 ex. el 04.VIII (JMOB) (Mendoza *in* Mendoza 2006). Llerona, riu Congost, 1 ex. el 13.X (LBMA i JMOB) (Bricio & Mendoza *in* Mendoza 2006). Sta. Agnès de Malanyanes, bassa del riu Mogent, 1 ex. el 21.X (JMOB) (Mendoza *in* Mendoza 2006).

Bernat pescaire – *Ardea cinerea cinerea*. Vallès Oriental. Sant Celoni, camp d'en Telleda, 7 ex. el 20.I (JMOB) (Mendoza *in* Mendoza 2006). Vilanova del Vallès, riu Mogent, pla del Mot, 2 ex. el 25.X, foragitats per dues garses *Pica pica* (JFOB).

Agró roig – *Ardea purpurea purpurea*. Vallès Oriental. la Roca del Vallès, graveres del riu Mogent, 1 ex. el 22.IV (JMOB) (Mendoza *in* Mendoza 2006).

Àguiles, esparvers i similars (Accipitridae)

Milà negre – *Milvus migrans migrans*. Vallès Oriental. Gallecs, 1 ex. el 16.V (FMVB) (Macià *in* Mendoza 2006). Bigues i Riells, 1 ex. el 25.VI, vola direcció sud (XLBA) (Larruy *in* Mendoza 2006).

Voltor comú – *Gyps fulvus fulvus*. Vallès Oriental. Aiguafreda, vall del Congost, 1 ex. l'01.V, vola direcció oest (XLBA) (Larruy *in* Mendoza 2006).

Esparver cendrós – *Circus pygargus*. Vallès Oriental. Gallecs, 1 ex. el 15.IV (JMOB) (Mendoza *in* Mendoza 2006).

Esparver – *Accipiter nisus nisus*. Vallès Oriental. St. Fost de Campsentelles, St. Cebrià de Cabanyes, 1 ex. el 14.X i el 21.X (AFMB, JFOB, AERA, CFMA, MSIA, JCMG i MGTA).

Aligot comú – *Buteo buteo buteo*. Vallès Oriental. St. Fost de Campsentelles, St. Cebrià de Cabanyes, 1 ex. el 21.X (AFMB, JFOB, AERA, CFMA i MSIA).

Àguila calçada – *Hieraaetus pennatus*. Vallès Occidental. Ripollet, voltants de l'EcoParc, 1 ex. el 24.X, de fase fosca (AERA). Terrassa, centre ciutat, 1 ex. el 26.XI, volant (XMCA).

Àguila pescadora (Pandionidae)

Àguila pescadora – *Pandion haliaetus haliaetus*. Vallès Oriental. Cardedeu, els Dominics, 1 ex. el 17.IX, vola direcció sud (JMOB) (Mendoza *in* Mendoza 2006) (Mendoza *in* PARUS 2006).

Falcons i xoriguers (Falconidae)

Xoriguer comú – *Falco tinnunculus tinnunculus*. Vallès Oriental. Sta. Perpètua de Mogoda, granja l'Heura, 1 F el 29.XI, caçant pardals comuns *Passer domesticus* (VCGA).

Falcó cama-roig – *Falco vespertinus*. Vallès Oriental. Gallecs, 1 M el 06.V (FMVB) (Macià *in* Birding Catalonia 2006 Macià *in* Mendoza 2006).

Falcó mostatxut – *Falco subbuteo subbuteo*. Vallès Occidental. Montcada i Reixac, turó de Montcada, 1 ex. el 26.IX, al capvespre (AERA) (Espanya *in* PARUS 2006).

Falcó de la reina – *Falco eleonorae*. Vallès Oriental. Lliçà d'Amunt, Urb. Can Rovira Nou, 1 ex. el 24.VIII, fase fosca, volant direcció sud (JFOB, AFMB, AERA). Vallès Oriental. St. Fost de Campsentelles, turó de Galceran, 1 ad. el 03.X (FMVB) (Macià *in* Birding Catalonia 2006. Vallès Occidental. Montcada i Reixac, barri de Can Sant Joan, 1 ex. el 04.X, fase fosca (MSIA).

Falcó pelegrí – *Falco peregrinus* ssp. Vallès Oriental. St. Fost de Campsentelles, St. Cebrià de Cabanyes, 1 ex. el 14.X (JFOB). Vallès Occidental. Terrassa, 1 ex. el 24.X, sobrevola la ciutat (TSSA).

Rasció, polla d'aigua i similars (Rallidae)

Rasció – *Rallus aquaticus aquaticus*. Vallès Oriental. Sta. Agnès de Malanyanes, riu Mogent, 1 ex. el 25.XI (JMOB) (Mendoza *in* Mendoza 2006).

Polla d'aigua – *Gallinula chloropus chloropus*. Vallès Oriental. Lliçà de Vall, la Serra, riera Seca, 3 ex. el 18.X (JFOB i AFMB). Vallès Oriental. Gallecs, aiguamolls de Can Salvi, 1 ex. el 24.XII (ARSA).

Grues (Gruidae)

Grua – *Grus grus grus*. Baix Llobregat, El Papiol, serra de Collserola, 20 ex. el 18.X, volen direcció oest (CFMA).

Cames-llargues (Recurvirostridae)

Cames-llargues – *Himantopus himantopus himantopus*. Vallès Oriental. St. Fost de Campsentelles, riu Besòs, 3 ex. el 19.IV i 2 ex. 25.V (FMVB) (Macià *in* Mendoza 2006).

Torlit (Burhinidae)

Torlit – *Burhinus oediconemus oediconemus*. Vallès Oriental. St. Antoni de Vilamajor, camps al nord de la Urb. Can Miret, 2 ex. el 08.X (AHMA).

Corriols (Charadriidae)

Corriol petit – *Charadrius dubius curonicus*. Vallès Oriental. Granollers, riu Congost, 1 ex. el 17.III (JMOB) (Mendoza *in* Mendoza 2006).

Corriol pit-roig – *Charadrius morinellus*. Vallès Oriental. Sta. Perpètua de Mogoda, Gallecs, 1 ex. el 18.IX i 2 ex. el 19.IX (FMVB) (Macià *in* Birding Catalonia 2006). Mollet del Vallès, Gallecs, 1 ex. el 12.X (FMVB) (Macià *in* Mendoza 2006).

Fredeluga – *Vanellus vanellus*. Vallès Oriental. Sta. Agnès de Malanyanes, camps propers al riu Mogent, 15 ex. l'11.II, 4 ex. el 04.XI (JMOB) (Mendoza *in* Mendoza 2006) i 16 ex. el 03.12 (LBMA i JMOB) (Bricio & Mendoza *in* Mendoza 2006).

Becadells, xivitona i similars (Scolopacidae)

Becadell sord – *Lymnocyptes minimus*. Vallès Oriental. St. Pere de Vilamajor, camps de Can Panxa, 1 ex. el 22.I, a un camí enfangat que travessa uns camps de conreu (AHMA i SPIX). Carretera entre Castellterçol i Moià, 1 ex. el 14.I (LHPB) (Hernández *in* Mendoza 2006).

Becadell comú – *Gallinago gallinago gallinago*. Vallès Oriental. la Llagosta, riu Besòs, 1 ex. el 11.IX (AERA) (Espanya *in* PARUS 2006) (Espanya *in* Mendoza 2006). Sta. Agnès de Malanyanes, riu Mogent, 1 ex. el 25.XI (JMOB) (Mendoza *in* Mendoza 2006).

Xivita – *Tringa ochropus*. Vallès Oriental. St. Fost de Campsentelles, bassa de Can Canyelles, 6 ex. el 19.II (FMVB i JMOB) (Macià & Mendoza *in* Mendoza 2006).

Valona – *Tringa glareola*. Vallès Oriental. Sta. Maria de Palautordera, riu Tordera, 2 ex. el 17.IV (MVCA) (Vall-Ilosera *in* Mendoza 2006).

Gavines (Laridae)

Gavina cendrosa – *Larus canus canus*. Barcelonès, Sta. Coloma de Gramenet, riu Besòs,

1 ex. de 1er. hivern el 26.I (XLBA) (Larruy *in* Birding Catalonia 2006).

Gavià argentat de potes grogues – *Larus michahellis michahellis*. Vallès Oriental. Sta. Maria de Palautordera, riu Tordera, +200 ex. el 25.I (LBMA i JMOB) (Bricio & Mendoza *in* Mendoza 2006). Gallecs, 12 ex. el 24.XII ARSA. Sta. Agnès de Malanyanes, riu Mogent, 59 ex. el 03.12, volen direcció sud (LBMA i JMOB) (Bricio & Mendoza *in* Mendoza 2006).

Cotorres (Psittacidae)

Cotorra de la Patagonia – *Cyanoliseus patagonus*. Vallès Oriental. Gallecs, 1 ex. el 17.IV (LBMA, MRFB i JMOB) (Bricio *et al.* *in* Mendoza 2006).

Cotorreta de pit gris – *Myiopsitta monachus* ssp. Vallès Oriental. Gallecs, 5 ex. a principis d'octubre (VCGA). Llerona, riu Congost, 9 ex. el 09.VIII (JMOB) (Mendoza *in* Mendoza 2006). Vallès Occidental. Terrassa, pati CEIP La Roda, 2 ex. el 28.XI (MLLB) i 6 ex. el 29.XI sobrevolant els jardins d'Örebro (JFOB).

Òliba (Tytonidae)

Òliba – *Tyto alba alba*. Vallès Occidental. Sta. Perpètua de Mogoda, granja l'Heura, 1 ex. el 22.X, capturat per a anellament (VCGA), v. Foto.

Òliba (*Tyto alba*). Foto: Valentí Costafreda.

Enganyapastors i siboc (Caprimulgidae)

Siboc – *Caprimulgus ruficollis ruficollis*. Vallès Occidental. Ripollet, voltants de l'EcoParc, 1 ex. el 09.VI, capturat per anellament (AERA). Trobat niu amb 2 pollets el 14.VI (AERA i JFOB).

Falciots (Apodidae)

Ballester - *Apus melba melba*. Vallès Oriental. Mollet del Vallès, 1 ex. el 04.III (XLBA) (Larruy *in* Mendoza 2006).

Falciot negre – *Apus apus apus*. Baix Llobregat, Olesa de Montserrat, nucli urbà, s'anellen 2 pollets i 2 ad. d'una caixa-niu el 23.06 (JFOB i JCRD).

Falciot pàl·lid – *Apus pallidus brehmorum*. Vallès Oriental. Gallecs, 1 ex. el 10.V (XLBA) (Larruy *in* Mendoza 2006) i 1 ex. el 19.V (FMVB) (Macià *in* Mendoza 2006).

Abellerol (Meropidae)

Abellerol – *Merops apiaster*. Lliçà d'Amunt, Can Salze, 4 ex. el 09.IX, capturats per a anellament (AFMB, JFOB, AERA i MSIA).

Puput (Upupidae)

Puput – *Upupa epops epops*. Vallès Occidental. Sta. Perpètua de Mogoda, Santiga, 1 parella cria en una caixa-niu, s'anellen 9 pollets de dues niuades: 5 al maig i 4 al juny (VCGA). Sta. Perpètua de Mogoda, granja l'Heura, s'anellen 2 adults el 02.IV (VCGA).

Colltort i picots (Picidae)

Colltort – *Jynx torquilla torquilla*. Vallès Oriental. St. Fost de Campsentelles, St. Cebrià de Cabanyes, 2 ex. el 17.IX, capturats per a anellament (VCGA, JFOB, AERA, AFMB i MSIA) (Costafreda *et al.* *in* Mendoza 2006) (Costafreda *et al.* *in* PARUS 2006). Vilanova del Vallès, riu Mogent, pla del Mot, 1 ex., el 15.XI, capturat per a anellament, i observat de nou el 20.XI (JFOB).

Picot garser gros – *Dendrocopos major hispanus*. Vallès Oriental. Lliçà d'Amunt, Can Salze, 1 ex. ha engrandit el forat d'un caixa-niu per mallerengues per dormir durant l'hivern desembre 2006 (PARU).

Picot garser petit – *Dendrocopos minor buturlini*. Vallès Oriental. Sta. Agnès de Malanyanes, riu Mogent, 1 ex. el 26.I (JMOB) (Mendoza *in* Mendoza 2006). Caldes de Montbui, torrent de Can Camp, 1 ex. el 10.XII (JBCC).

Aloses i similars (Alaudidae)

Calàndria – *Melanocorypha calandra calandra*. Vallès Oriental. Gallecs, 1 ex. el 19-21.IV (FMVB) (Macià *in* Birding Catalonia 2006) (Macià *in* Mendoza 2006).

Terrerola vulgar – *Calandrella brachydactyla brachydactyla*. Vallès Oriental. Gallecs, 1 ex. el 16.IV (FMVB, VPRA i JMOB) (Macià *et al.* *in* Mendoza 2006).

Alosa vulgar – *Alauda arvensis ssp.* Vallès Oriental. St. Antoni de Vilamajor, voltants Urb. Can Miret, hivern 2005/2006, màxims diaris de 120 ex. (AHMA). Lliçà d'Amunt, Can Salze, 62 ex., capturats per a anellament, entre el 22.X i el 29.X (JFOB, AFMB, AERA i VCGA).

Orenetes (Hirundinidae)

Oreneta de ribera – *Riparia riparia riparia*. Vallès Oriental. Llerona, riu Congost, diversos ex. el 17.III (JMOB) (Mendoza *in* Mendoza 2006).

Roquerol – *Ptyonoprogne rupestris*. Barcelonès, Barcelona, Vallbona, 1 ex. el 26.XI (MSIA).

Oreneta vulgar – *Hirundo rustica rustica*. Barcelonès. Barcelona, Vallbona, 1 ex. el 19.II (MSIA).

Oreneta cua-rogenca – *Hirundo daurica rufula*. Vallès Oriental. Riells del Fai, 1 ex. el 14.V (LBMA i JMOB) (Bricio & Mendoza *in* Mendoza 2006). Bigues i Riells, 1 ex. el 06.VIII i 4 ex. el 18.VIII (XLBA) (Larruy *in* Mendoza 2006).

Titelles, piules i cueretes (Motacillidae)

Titella – *Anthus pratensis pratensis*. Vallès Oriental. Gallecs, 2 ex. el 14.IV (FMVB) (Macià *in* Mendoza 2006). Vallès Occidental. Sta. Perpètua de Mogoda, granja l'Heura, 1 ex. el 19.IX, primera observació postnupcial (VCGA).

Piula gola-roja – *Anthus cervinus*. Vallès Oriental. Gallecs, 1 ex. el 14.IV, 21.IV i 03.V (FMVB) (Macià *in* Birding Catalonia 2006) (Macià *in* Mendoza 2006) i el 16.IV (FMVB, VPRA i JMOB) (Macià *et al.* *in* Mendoza 2006).

Cuereta groga – *Motacilla flava ssp.* Vallès Oriental. Gallecs, 4 ex. el 15.IV (JMOB) (Mendoza *in* Mendoza 2006). Vallès Occidental. Sta. Perpètua de Mogoda, granja l'Heura, 1 ex. el 19.IX, capturat per a anellament (VCGA). Montcada i Reixac, riu Besòs, 1 ex. el 26.XII (XLBA).

Pardal de bardissa (Prunellidae)

Pardal de bardissa – *Prunella modularis modularis*. Vallès Oriental. St. Fost de Campsentelles, St. Cebrià de Cabanyes, 1 ex. el 14.X (JFOB); 8 ex. el 21.X, capturats per a anellament (AFMB, JFOB, AERA i CFMA).

Túrdids (Turdidae)

Pit-roig – *Erithacus rubecula rubecula*. Vallès Oriental. St. Fost de Campsentelles, St. Cebrià de Cabanyes, 22 ex. el 14.X, capturats per a anellament (AERA, JFOB, VCGA, AFMB, CFMA i MSIA).

Cotxa fumada – *Phoenicurus ochruros gibraltariensis*. Vallès Oriental. Vilanova del Vallès, riu Mogent, 1 M el 25.X (JFOB). Vallès Occidental. Terrassa, plaça del Dr. Robert, 1 M ad. el 20.XII (JFOB).

Cotxa cua-roja – *Phoenicurus phoenicurus phoenicurus*. Vallès Oriental. Sta. Maria de Palautordera, Can Carbonell, 1 ex. el 17.IV (MVCA) (Vall-Ilosera *in* Mendoza 2006).

Bitxac rogenic – *Saxicola rubetra*. Vallès Oriental. Gallecs, 5 ex. el 15.IV (JMOB) (Mendoza *in* Mendoza 2006).

Còlit gris – *Oenanthe oenanthe oenanthe*. Vallès Oriental. Gallecs, 1 ex. el 15.IV (JMOB) (Mendoza *in* Mendoza 2006) i 1 ex. el 14.X (ARSA).

Còlit ros – *Oenanthe hispanica hispanica*. Vallès Oriental. la Llagosta, Can Pere Gil, 1 ex. el 23.III (FMVB) (Macià *in* Mendoza 2006).

Merla roquera – *Monticola saxatilis*. Vallès Oriental. Sta. Agnès de Malanyanes, 1 ex. el 30.IV i l'01.V (DROA) (Roca *in* Mendoza 2006).

Merla blava – *Monticola solitarius solitarius*. Vallès Occidental. Terrassa, parc de Vallparadís, primavera de 2006, 1 M (AMFA) (Montfort *in* Parc de Vallparadís 2006).

Tord ala-roig – *Turdus iliacus iliacus*. Vallès Oriental. St. Antoni de Vilamajor, voltants Urb. Can Miret, hivern 2005/2006, màx. diaris de 3 ex. (AHMA).

Sílvids (Sylviidae)

Boscarla de canyar – *Acrocephalus scirpaceus scirpaceus*. Vallès Oriental. St. Fost de Campsentelles, St. Cebrià de Cabanyes, 1 ex. el 08.X, capturat per a anellament (AERA, CFMA i MSIA).

Balquer – *Acrocephalus arundinaceus arundinaceus*. Vallès Oriental. Gallecs, 1 ex. el 16.V (FMVB) (Macià *in* Mendoza 2006). Vilanova del Vallès: aquest any, degut a la neteja del riu s'ha tallat tot el canyís i la boga no ha criat cap parella (JFOB).

Bosqueta icterina – *Hippolais icterina*. Barcelonès. Sta. Coloma de Gramenet, riu Besòs, 1 ex. el 09.VIII (XLBA) (Larruy *in* Birding Catalonia 2006).

Tallareta vulgar – *Sylvia communis communis*. Vallès Oriental. St. Fost de Campsentelles, St. Cebrià de Cabanyes, 1 ex. el 17.IX, capturat per a anellament (VCGA, JFOB, AERA, AFMB i MSIA).

Tallarol de casquet – *Sylvia atricapilla ssp.* Vallès Oriental. St. Fost de Campsentelles, St. Cebrià de Cabanyes, 100 ex. el 14.X i 72 ex. el 21.X, capturats per a anellament (AFMB, JFOB, AERA, CFMA i MSIA).

Mosquiter comú – *Phylloscopus collybita collybita*. Vallès Oriental. St. Fost de Campsentelles, St. Cebrià de Cabanyes, 1 ex. el 08.X, capturat per a anellament (AERA, CFMA i MSIA). Mollet del Vallès, Gallecs, 3 ex. el 14.X (ARSA). Vallès Occidental. Terrassa, parc de la Grípia, 1 ex. el 24.X (JFOB).

Papamosques (Muscicapidae)

Mastegatxes – *Ficedula hypoleuca ssp.* Vallès Occidental. Sta. Perpètua de Mogoda, granja l'Heura, 1 ex. el 21.X (VCGA).

Rossinyol del Japó (Timaliidae)

Rossinyol del Japó – *Leiothrix lutea ssp.* Vallès Oriental. St. Fost de Campsentelles, St. Cebrià de Cabanyes, 6 ex. el 17.IX, 2 ex. el 14.X i 1 ex. el

21.X, capturats per a anellament (AFMB, JFOB, AERA, VCGA, CFMA i MSIA). Vallès Occidental. Montcada i Reixac, ermita de St. Pere de Reixac, almenys 4 ex. el 31.XII (JEBA). Vegeu foto.

Rossinyol del Japó *Leiothrix lutea*.
Foto: J.C. Fernández-Ordóñez

Pela-roques (Tichodromadidae)

Pela-roques – *Tichodroma muraria muraria*. Vallès Occidental. Matadepera, St. Llorenç de Munt, Castellassa de Can Torres, 1 ex. el 28.XI (LHPB). Vegeu foto.

Teixidor (Remizidae)

Teixidor – *Remiz pendulinus pendulinus*. Vallès Oriental. St. Fost de Campsentelles, riu Besòs, 2 ex. el 09.III (FMVB) (Macià *in* Mendoza 2006). La Llagosta, Can Pere Gil, 1 ex. el 14.IV (FMVB) (Macià *in* Mendoza 2006).

Oriol (Oriolidae)

Oriol - *Oriolus oriolus oriolus*. Vallès Oriental. Gallecs, 2 ex. el 15.IV (JMOB) (Mendoza *in* Mendoza 2006).

Capsigrany (Laniidae)

Capsigrany – *Lanius senator ssp.* Vallès Oriental. la Llagosta, Can Pere Gil, 1 ex. el 14.IV (FMVB) (Macià *in* Mendoza 2006).

Còrvids (Corvidae)

Corb - *Corvus corax hispanus*. Vallès Oriental. St. Antoni de Vilamajor, Ca l'Escloper, 2 ex. el 25.XI (AHMA).

Fringíl·lids (Fringillidae)

Pinsà mec – *Fringilla montifringilla*. Vallès Oriental. St. Antoni de Vilamajor, voltants Urb. Can Miret, gener i febrer de 2006, màx. diaris de 5 ex. (AHMA).

Canari domèstic – *Serinus canaria var. domestica*. Vallès Occidental. Sabadell, parc Taulí, davant edifici VII Centenari, 1 ex. el 13.X,

amb cap i cos marró fosc, ales i cua blanques, barrejat en grup de pardals comuns *Passer domesticus* (AFMB).

Símbols i abreviatures utilitzats:

F, FF	femella, femelles
M, MM	mascle, mascles
ad.	adult, adults
ex.	exemplar, exemplars
imm.	immadur, immadurs
juv.	juvenil, juvenils
St., Sta.	Sant, Santa
Urb.	Urbanització

Codis dels observadors

ACTA	Albert Cama Torrell	MRFB	Martí Rodríguez Franch
AERA	Antonio España Ruiz	LBMA	Laura Bricio Moreno
AFMB	Ángel Fernández Martín	LHPB	Lluís Hernández Pous
AGRB	Andrés García Ródenas	MGTA	Manuel García Tarrason
AHMA	Antonio Hernández Matías	MSIA	Miguel Sánchez Inés
AMFA	Àlex Montfort Frader	MVCA	Miquel Vall-Iloera Camps
AOTA	Àlex Ollé Torné	PARU	PARUS – Grup de Natura del Vallès
ARSA	Antonio Rodríguez Sinovas	PRRA	Philippe Ruimir
CFMA	Carles Furquet Morales	SPIA	Sílvia Pimentel Inglés
JBCC	Jordi Ballesta Castro	TSSA	Torben Sebro
JCMG	Javier Cotín Martínez	VCGA	Valentí Costafreda Garcia
JCRD	Jordi Cerdeira Ribot	VPRA	Vittorio Pedrocchi Rius
JEBA	Joan Estrada Bonell	XLBA	Xavier Larruy Brusi
JFOB	Joan Carles Fernández-Ordóñez	XMCA	Xavier Mañas Carulla
JMOB	Javier Mendoza Osorio		

Bibliografia consultada

- Birding Catalonia (2006) Rareses. <http://www.birdingcatalonia.com/rarities/>
- Mendoza, J. (2006) Ocells de Cardedeu i el Vallès Oriental. http://es.geocities.com/ocells_cardedeu/
- Parc de Vallparadís (2006) Ocells. <http://www.terrassa.org/vallparadis/ocells/ocells2.htm>
- PARUS (2006) Noticiari Ornitològic del Vallès. <http://es.geocities.com/parusgrupdenaturadelvalles/>

Reportatge

Les formigues: introducció al seu món

Les formigues pertanyen a l'ordre dels Himenòpters. Dins de la família dels formícids, trobem gèneres com *Pheidole* amb més de 1.000 espècies diferents. A la Península Ibèrica es coneixen al voltant de 250 espècies de formícids, mentre que a Catalunya tan sols unes 155 de les 12.000 conegudes arreu del món. Tot i això, aquests valors són extremadament variables, degut a constants revisions de gèneres (amb la conseqüent aparició o desaparició d'espècies diferents), descobertes de noves espècies, revisions de col·leccions, etc....

La diversitat de les formes és espectacular. Només fixant-nos en la mida ja hi ha un rang de variabilitat enorme, fins al punt de què una colònia de l'espècie més petita, podria desenvolupar el seu cicle vital dins el cap d'una formiga de les de l'espècie de major grandària.

En altres aspectes també s'observa molta diversitat. Així, trobem espècies que s'alimenten de líquids dolços (nectar, excrecions de pugons), d'altres que mengen petits insectes o llavors. Algunes tenen règim absolutament especialitzats, com ara les que conreen fongs o aquelles que només mengen ous d'aranyes! Força espècies poden viure als entorns urbanitzats i es poden considerar totalment omnívores. Les podem trobar a tot arreu, fent niu al terra, aprofitant escletxes de pedres, sota l'escorça dels arbres o sota la molsa; en branquillons al terra o dins parts de fusta morta encara damunt l'arbre. Dins d'agllans i casanelles es poden arribar a desenvolupar colònies senceres, i fins i tot alguns exemplars es poden capturar sota excrements de remugants en prats de pastura. L'aprofitament dels microhàbitats que troben és tant gran que en l'Amazònia peruana s'ha arribat a trobar 42 espècies diferents al damunt d'un sol arbre!

Com tothom molt bé sap, les formigues són insectes socials i aquest és el tret característic que atrau l'atenció dels homes envers a elles, i ens crea una certa simpatia a tots els nivells. S'han utilitzat les formigues per innumbrables històries i llegendes, tant per infants, com per adults, i fins i tot s'hi han inspirat directors de cinema i se n'han fet pel·lícules. Òbviament dintre la comunitat científica suposa un fet d'un interès enorme, motiven un llistat immens de preguntes per resoldre i de misteris encara avui dia per descobrir. A més, la seva facilitat per criar-les les situa en una posició immillorable per a realitzar estudis de sociobiologia. El comportament d'una societat de formigues pot arribar a ser molt complex, i hi ha preguntes que potser mai s'arribaran a respondre. El que és clar es que si un s'atura a observar un formiguer detingudament durant una estona, difícilment en sortirà indiferent i sense haver-se fet algunes preguntes sobre el per què d'això i el per què d'allò.

Cal tenir present en tot moment que en les societats hi ha un repartiment de les tasques a realitzar, i per tant hi ha una especialització a vegades morfològica i, gairebé sempre, comportamental d'alguns individus. Un primer exemple d'especialització en el treball que suposa una clara demostració de com optimitzen l'energia aquest grup d'insectes, és el cas de les obreres. Cada individu nou que neix a la colònia, suposa una inversió energètica considerable, motiu per el qual les formigues han trobat una manera d'aconseguir que no es perdi en poc temps. El lloc on més segura estarà la colònia és dins el niu, i per això, les formigues que neixen es passen la primera etapa de la vida realitzant funcions al seu interior. Per tant, les formigues més joves són les encarregades de rebre l'aliment que prové de fora, i repartir-lo entre la reina i les larves, així com de tenir cura de que el desenvolupament d'ous i larves sigui el correcte. A mesura que les formigues es van fent grans –no de mida, sinó d'edat- tenen un relleu en les seves funcions per part de les generacions de les que elles mateixes han tingut cura, van realitzant tasques amb un major risc de mortalitat com és la sortida a l'exterior, ja sigui per explorar nous territoris, anar a buscar menjar o, si cal, lluitar contra les colònies veïnes. D'aquesta manera s'assegura que el cost energètic que ha suposat un individu, doni fruit durant un mínim de temps i que, per tant, les formigues que moren realitzant funcions de risc ja hagin treballat per a la societat.

Obrera de l'espècie *Messor capitatus* netejant-se l'extrem abdominal. Sant Martí Sescorts (Osona), agost de 2006 (Foto: Roger Vila).

Altres comportaments que motiven l'admiració cap a aquests insectes és el fet que, per exemple, delimitin unes zones com a abocadors d'escombraries o cementiris. En aquelles zones hi deixen les restes de cutícules d'insectes ingerits, altres tipus de brossa, i els cadàvers de les formigues de la pròpia colònia. Aquest fet ajuda a evitar que a dins del niu hi hagi certes bacteries que podrien provocar malalties a les formigues sanes.

Dins del formiguer s'hi troben cambres on hi ha les larves totes agrupades, cambres on es guarden aliments com si d'un rebost es tractés i algunes espècies fan garlaries excavades en forma de sífó per evitar que s'inundin quan plou.

Formigues de l'espècie *Lasius neglectus* atenent pugons en un brot d'alzina. Taradell (Osona), octubre de 2003 (Foto: Xavier Espadaler).

Potser el més espectacular de tot plegat és que cada grup de formigues realitzi tan sols una funció concreta, i que la suma de totes serveixi per tirar endavant el cicle d'una colònia. A més, no hi ha cap individu que ho tingui tot controlat i en sigui el director, fins i tot la reina no dóna instruccions. Així doncs, què és el que les governa? Com saben el que han de realitzar a cada moment? Com coneixen les necessitats de la colònia? Són preguntes que potser algun dia trobaran la resposta, però que de moment, només fan augmentar l'admiració cap a elles.

Gràcies a la publicació d'aquesta revista, disposarem d'un espai on donar a conèixer comportaments, curiositats, característiques, i altres informacions del món de les formigues. En aquest primer lliurament, hem volgut donar una visió general, i hem deixat els detalls per al futur. Esperem que al lector li resultin interessants els aspectes treballats, i deixem la porta oberta a que pugui realitzar qualsevol tipus de consulta sobre el tema.

Roger Vila i Xavier Espadaler

Notícies de fauna

Primera extinció d'un cetaci en el seu hàbitat: el dofí del lang-tsé

desembre 2006

A la Xina, segons els resultats d'una expedició internacional, el *baiji* o dofí del lang-tsé (*Lipotes vexillifer*) podria haver quedat biològicament extingit. Cap exemplar ha pogut ser observat durant aquesta expedició, malgrat una recerca d'uns 3.500 km de riu. "És possible que un o dos individus puguin haver escapat a la nostra observació però això no constitueix pas una població viable" va anunciar August Pfluger, organitzador de l'expedició.

Als grans rius del món viuen sovint dofins primitius amb morro llarg, fines dents i que són més o menys cecs. De tots els mamífers marins, són els més amenaçats actualment per diferents agressions degudes a l'acció de l'home: caça, competicions de pesca i també, indirectament, el trànsit fluvial, la contaminació, les presses, la rarefacció de l'aigua dolça, etc.

Experts xinesos van traslladar alguns dofins a llocs més segurs, com l'illot de Tianezhou (província d'Hubei), on cada any neixen dos o tres exemplars.

Baiji o dofí del lang-tsé (Foto: www.aljazeera.net).

Apareix viu un tauró 'prehistòric' al Japó

gener 2006

Tauró 'prehistòric', filmat viu al Japó Foto: REUTERS

Treballadors d'una reserva marina japonesa han aconseguit filmar a una rara espècie de tauró que viu a les profunditats marines i que està considerat com un fòssil vivent per la seva escassa evolució des de la prehistòria. L'animal, de poc més de metre i mig, va morir poc després de ser capturat, era una femella.

Aquest peix és conegut amb el nom anglès de *frilled shark* o 'tauró de volants' (*Chlamydoselachus anguineus*) i és molt rar que es deixi veure ja que habita entre els 600 i 1.000 m de profunditat. Malgrat això, un pescador japonès va alertar als treballadors d'un parc aquàtic a Shizuoka, al sud del Japó, de haver vist el que va descriure com una criatura d'aspecte primitiu i amb forma d'anguila amb una enorme dentadura.

L'animal semblava debilitat i desorientat i va morir a les poques hores de ser capturat, podria ser que estigués malalt i això va fer que es trobés a poca profunditat. Fins ara, era relativament freqüent que aquesta espècie de tauró quedés atrapat a les xarxes d'arrossegament dels pescadors, però és molt rar veure'l amb vida. S'alimenta d'altres criatures marines de les profunditats abissals i està considerat com un fòssil vivent.

SEO/BirdLife escull 'Ave del Año' l'ocell de tempesta

gener 2007

Catalogada com espècie *vulnerable* al *Libro Rojo de las Aves de España*, l'ocell de tempesta (*Hydrobates pelagicus*) ha sigut escollit "Ave del Año 2007" pels socis de la Sociedad Española de Ornitología (SEO/BirdLife). Aquesta petita au marina conta al nostre país amb un mínim de 5.000 parelles reproductores, repartides pel Cantàbric, Galícia, la costa mediterrània, les Balears i l'arxipèlag canari.

Més informació a http://www.seo.org/programa_intro.cfm?idPrograma=42

Publicacions de natura

S'inclouen publicacions, en paper o online, on es tracten temes de natura d'arreu dels Països Catalans.

l'Abellerol, núm. 30

Podeu descarregar-vos, en format PDF, els números disponibles de l'Abellerol del 12 al 30 al web de Institut Català d'Ornitologia: www.ornitologia.org/publicacions/

Sumari núm. 30: Editorial, Notícies, Quan els ocells van parlar en català: 50è aniversari de *Els ocells de les terres catalanes*, Captures d'astor al Maresme amb trampa sueca, Els mastegatxes van a Buda, Novetats bibliogràfiques i Agenda.

Anuari d'Ornitologia de Catalunya 2002-2005

Sales, S. (ed.). 2006. Anuari d'Ornitologia de Catalunya. 2002-2005. Barcelona: Institut Català d'Ornitologia. ISBN 84-931987-4-9. 573 pàgines.

Setè volum de l'Anuari d'Ornitologia de Catalunya. Aquest cop abasta quatre anys en un mateix volum, una aposta clara de l'ICO per posar al dia aquesta publicació. La portada il·lustra el primer tord de Naumann (*Turdus naumanni*) anellat a Catalunya (delta de l'Ebre, 2005).

Informe-vos a: www.ornitologia.org/publicacions/

Anuari Ornitològic de Castelló 2004

Bort, J.L., Bort, J. (coords.). 2007. Anuario Ornitológico de Castellón 2004, Vol. 2. ISSN 1885-6624. 210 pàgines.

Segon volum d'aquest Anuari. A la portada trobem una piula grossa (*Anthus richardi*) fotografiada a la marjal d'Almenara Castelló.

Us ho podeu descarregar, en format PDF, a: www.internatura.org/aocs

Campsentelles, núm. 9

Sumari: El Centre Autonomista, el Centre Republicà i altres entitats de principi del segle XX, L'escola de radiotransmissions de les Forces Aèries de la República a Mas Corts, Records d'un noi de Sant Fost, Els noms populars de núvols, boires i vents a Sant Fost, Martorelles i Santa Maria, El fotògraf Josep Ferrer i Recolons, En Jaume Sindreu, Un any anellant ocells als voltants de Sant Cebrià de Cabanyes (Grup de Natura PARUS) i Notícies del Centre d'Estudis Santfostencs "Amics de Cabanyes".

Més informació a: <http://www.santfost.com/campsent9.htm>

Anellament d'aloses *Alauda arvensis* al Vallès

L'alosa vulgar (*Alauda arvensis*) és un petit ocell que viu en camps oberts, preferentment en terrenys conreats, zones arbustives, guarets o prats. Presenta les parts superiors brunes amb llistes negres. Les plomes del pili són una mica més llargues que les de la resta del cap, creant una mena de cresta. Per sota és blanquinosa, amb el pit llistat de fosc. Les ales i la cua són brunes, amb les rectrius externes parcialment blanques. Els joves no tenen cresta i solen tenir la cua més curta.

L'alosa és una de les moltes espècies que es poden veure durant tot l'any a les seves zones de cria. Al setembre-octubre s'observa el pas de grups que es corresponen amb exemplars de més al nord desplaçant-se cap a terres del sud més favorables, compartint en algunes ocasions el territori amb els exemplars nadius residents. Els viatges de tornada els realitzen al febrer-març. Les seves migracions solen realitzar-se durant la nit.

Des de ja fa uns anys, especialment a França (però també a Bèlgica i Holanda), es capturen i anellen moltes aloses durant les nits de tardor. Seguint la metodologia emprada a aquestes països, el grup d'anellament de PARUS ha realitzat durant l'octubre de 2006 un esforç per tal de capturar el màxim nombre d'aquests ocells i comprovar si la zona del Vallès és un lloc de pas important per a les aloses del centre i nord d'Europa, i per conèixer d'on provenen els exemplars capturats en el cas de controlar algun anellat.

Alosa vulgar capturada a Lliçà d'Amunt
(Foto: J.C. Fernández-Ordóñez).

El mètode és ben senzill: es munten xarxes japoneses, separades entre elles uns metres, normalment en grups i formant línies paral·leles. Al centre del muntatge es col·loca un reclam electrònic que reproduïx el cant del mascle de l'alosa. Durant la nit, els ocells que van migrant, escolten aquest cant i baixen a on estan instal·lats els paranys. Normalment, es comencen a capturar aloses cap a les 20:30h i, si el dia és bo pel que fa a migració, les darreres es capturen en el moment que surt el sol.

Anellament d'una alosa capturada
(Foto: Valentí Costafreda).

Durant el mes d'octubre de 2006 s'han capturat 61 exemplars a l'estació d'anellament Can Salze, que PARUS té en una finca de Lliçà d'Amunt (Vallès Oriental) i 1 exemplar a uns camps de Santa Perpètua de Mogoda (Vallès Oriental). En total s'han fet 62 captures. Cap de les aloses capturades estava ja anellada, a tots els exemplars se'ls han pres mesures biomètriques que serveixen per a determinar el sexe de la majoria d'elles. Durant la tardor de 2007 esperem poder continuar amb les captures i contribuir així al coneixement de la migració d'aquesta espècie a les comarques vallesanes i a Catalunya.

Els membres del Grup de Natura PARUS, que han participat en les diferents jornades d'anellament, han sigut J.C. Fernández-Ordóñez, Àngel Fernández, Antonio España i Valentí Costafreda.

Trobareu també aquesta i altres informacions al web del grup d'anellament de PARUS:
<http://es.geocities.com/parusgrupdenaturadelvalles/anellament.html>

PARUS –Grup de Natura del Vallès

pg. del Centenari s/n (escola)
08410 Vilanova del Vallès
Barcelona
Tel. 686.911.359
grup.parus@gmail.com
<http://es.geocities.com/parusgrupdenaturadelvalles>

